

Jezevec lesní (*Meles meles*) v Českém krasu – rozšíření a historie mapování jezevčích hradů

European badger (*Meles meles*) in the Bohemian Karst – distribution and history of mapping of badger castles

Jaroslav Veselý¹, Alena Hadravová²

Abstract

*In the Bohemian Karst Protected Landscape Area and its vicinity, the European badger (*Meles meles*) occurs at most places suitable for its life, avoiding only permanently wet localities. The area of the Bohemian Karst shows a high-density badger population. The probable cause is a large number of different types of natural habitats, such as deciduous forests or forest-steppe localities in agriculturally used landscapes with great fragmentation, with many small karst cracks and caves used by badgers to build their burrows or just to rest. Another reason for the occurrence of badgers in this area is the sufficiency of suitable food, both animal and plant, especially a number of different types of fruits.*

1. Úvod

Jezevec lesní (*Meles meles*) je na území České republiky největší lasicovitou šelmou, váží 10–20 kg, dosahuje délky až 85 cm, s ocasem až 1 m. Na rozdíl od ostatních šelem z této čeledi má jezevec odlišný tvar těla, jeho tělo je zavalité. Zbarvení hlavy je převážně bílé, jen přes oči má podélné široké černé pruhy, uši má malé, srst je žlutošedá, hrubá a štětinatá, s černými a bílými konci. Jezevec patří mezi ploskonožce, znamená to, že došlapuje na celá chodidla, pět prstů je zakončeno silnými drápy (obr. 1; REICHHOLF 1996; MATYÁŠTÍK, BIČÍK a ŘEHÁK 2000).

Jezevec lesní je rozšířen na téměř celém území Evropy kromě severní Skandinávie, Britských ostrovů a několika středomořských ostrovů (MATYÁŠTÍK, BIČÍK a ŘEHÁK 2000; IUCN 2021). Obývá velké množství různých typů biotopů – smíšené, listnaté i jehličnaté lesy, remízky, křoviny, vřesoviště, pole, zahrady, sady i opuštěné lomy a doly, kde si vyhrabává nory (IUCN 2021). Obývá také drobné jeskyňky. V podmínkách ČR jsou nejvíce preferovaným biotopem listnaté lesy, to potvrzuje také studie *Faunistická analýza vybraných druhů savců Moravského krasu* (FRÁNEK 2006). Jezevec se vyskytuje v rovinách i hornatých oblastech (MATYÁŠTÍK, BIČÍK a ŘEHÁK 2000).

Přístup k přítomnosti jezevců se v průběhu let měnil. Koncem 19. století byla jeho přítomnost v honitbě brána jako pozitivní a jeho lov byl celoročně zakázán. Na začátku 20. století byl jezevec naopak loven celoročně (PROCHÁZKA 2021). Sedmdesátá až osmdesátá léta 20. stol. byla pro jezevece nejtěžším obdobím, provádělo se masivní hubení přemnožených lišek z důvodu šíření vztekliny (BERNARDY a ČERVENÝ 2013; PROCHÁZKA 2021). Používala se technologie zaplynování nor, při které byl vhnán plyn pod zem. Nebyly rozlišovány nory lišek a jezevců, a protože jezevci jsou více vázáni na pobyt v noře, odhaduje se, že jejich stav klesl na třetinu. V dnešní době je v mnoha zemích jezevec lesní chráněným druhem, jinde ho lze lovit, ale jen na základě zvláštního povolení. V ČR je lov jezevece povolen podle vyhlášky č. 245/2002 Sb. v září, říjnu a listopadu (viz níže). Stav populace jezevců u nás je odhadován jako stabilní se stoupající tendencí, podle některých údajů se drží na cca 13 500 kusech. Stoupající trend růstu populace je způsoben také téměř úplnou absencí

přirozených predátorů (rys ostrovid, pro mláďata jsou nebezpeční orli, ještřábi nebo výři, méně často liška), jedinou opravdovou hrozbou jsou pro ně automobily (PROCHÁZKA 2021).

Jezevci jsou nejvíce aktivní v noci, přes den se většinou ukrývají v tzv. jezevčích hradech (obr. 2, 3), které stále rozšiřují a přestavují. Jedná se o systém chodeb – nor, které ústí do brlohu (kotle). Hloubka, ve které je brloh umístěn, závisí na podloží, sklonu svahu a podzemní vodě, nejčastěji je v rozmezí 1,5 až 5 metrů. Brloh si jezevci vystylají listím a mechem, které pravidelně vyměňují a větrají na povrchu. Jezevci nejčastěji budují 8–10 nor, zpravidla pouze 2 skutečně využívají, ostatní slouží jako nouzový východ, mají také funkci ventilační. Pro vchod do jezevčí nory se používá název *vsuk*. Jezevčí hradby jsou využívány po řadu generací (REICHHOLF 1996).

Jezevci jsou velice čistotní, nejen že v jezevčích hradech nemají žádné zbytky potravy, ale i trus ukládají mimo noru do vyhrabaných jamek (jezevčích záchodů), naplněnou jamku pak vždy důkladně zahrabávají. Takových záchodů může být na jednom místě i více než 30. Jezevčí záchody se nacházejí i na trasách, po kterých jezevci procházejí své teritorium. V zimě, kdy jezevci uléhají k nepravému zimnímu spánku (jsou neaktivní v úkrytu, ale jejich tělesná teplota se snižuje), jehož doba závisí na klimatických podmínkách (REICHHOLF 1996), nekálají do brlohu, ale do vedlejší chodby, kde trus vždy důkladně zahrabou (HANZÁK 1970). Jezevci díky tomuto chování výrazně ovlivňují biotop. Díky jejich trusu v okolí nor/hradů dochází k obohacení půdy o živiny (dusík a fosfor), což může vést k výskytu teplomilných bylinných ruderalních druhů rostlin a k vyšší druhové diverzitě stepní vegetace, jak bylo zaznamenáno na svahové stepi Doutnáče v Českém krasu (JENÍK, SOUKUPOVÁ a OSBORNÁ-KUČEROVÁ 1989).

Jezevci nežijí samotářským životem, ale v trvalém páru, mláďata s rodiči žijí až několik let. Páření jezevců probíhá od jara do podzimu. Samice je březí v rozmezí 28–32 týdnů, pak vrhne v brlohu 3–5 mláďat, která jsou holá a slepá přibližně měsíc. Ve stáří přibližně tří měsíců mláďata přecházejí na normální stravu, k tomu ještě nějakou dobu sají i mateřské mléko. Během první zimy ještě zůstávají mláďata s matkou, osamostatňují se až následující jaro. Ve stáří asi 1,5 roku mláďata pohlavně dospívají (PELIKÁN, GAISLER a RÖDL 1979). Jezevci se dožívají až 15 let (REICHHOLF 1996).

¹Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Regionální pracoviště Střední Čechy, Správa CHKO Český kras, Karlštejn 85, 267 18 Karlštejn; jaroslav.vesely@nature.cz

²Ústav pro životní prostředí, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova v Praze, Benátská 2, 128 01 Praha 2; ajalcik@seznam.cz
Český kras (Beroun), 47 (2021), 55–60, 1 tab., 4 obr.
© Muzeum Českého krasu, p. o., Beroun
ISSN 1211-1643
ISBN 978-80-87708-15-6

Tab. 1. Přehled jezevčích hradů aktuálně zjištěných v Českém krasu (2017–2019) a srovnání s minulými průzkumy z let 1980–1990 a 2000–2002. Zkratky biotopů: JL = jehličnatý les, LL = listnatý les, P = paseka, R = remíz, SL = smíšený les. * – částečně v korytě potoka

Tab. 1. An overview of badger castles currently found in the Bohemian Karst (2017–2019) and a comparison with previous surveys from 1980–1990 and 2000–2002. Habitat abbreviations: JL = coniferous forest, LL = deciduous forest, P = clearing, R = draw, SL = mixed forest. * – partly in a stream channel.

Č.	Název hradu	Poloha (WGS84) [°]	Katastrální území	Honitba	Soupis 1980–1990	Soupis 2000–2002	Kategorie hradu (2019)	Obsazení 2020–2021	Biotop	Reliéf
1	Syslí louky	49.98462, 14.16352	Loděnice u Berouna	Kozolupy I.		ano	hlavní	ne	R	svah
2	Voškov	49.91692, 14.19015	Běleč u Litně	Liteň		ano	hlavní	ne	LL	svah
3	Klučice	49.92781, 14.18318	Poučín	Liteň		ano	hlavní	ano	LL	svah
4	Vlence	49.91293, 14.15900	Liteň	Liteň		ano	hlavní	ne	LL	svah
5	Na Babce	49.89020, 14.14103	Liteň	Liteň		ano	hlavní	ano	LL	svah
6	Mramor	49.90043, 14.12717	Liteň	Liteň			dočasný	ne	LL	svah
7	Šamor	49.89443, 14.12450	Liteň	Liteň		ano	neobsazený	ne	SL	rovina
8	Dolejší vina	49.91376, 14.10431	Měňany	Vinařice			vedlejší	ano	LL	svah
9	Plešivec u Měňan	49.90593, 14.09562	Měňany	Vinařice		ano	vedlejší	ne	LL	svah
10	Císařská rokle	49.92589, 14.12872	Korno	Srbsko		ano	dočasný	ne	SL	svah
11	Ostroh	49.92614, 14.13045	Korno	Strážště Korno		ano	vedlejší	ne	JL	svah
12	Vinice u Korna	49.91741, 14.14622	Korno	Strážště Korno		ano	vedlejší	ne	LL	svah
13	Zadní Strážště	49.91609, 14.11506	Korno	Strážště Korno		ano	hlavní	ano	LL	svah
14	Na Malé skále	49.88667, 14.09612	Vinařice u Suchomast	Vinařice		ano	vedlejší	ne	LL	svah
15	Kobyła	49.90940, 14.08112	Suchomasty	Suchomasty – Málkov		ano	neobsazený	ne	LL	svah
16	Maruška	49.89286, 14.05829	Suchomasty	Suchomasty – Málkov		ano	hlavní	ano	LL	svah
17	Rohlová	49.97969, 14.20958	Lužce	Kozolupy I.			vedlejší	ne	SL	svah
18	Velký vrch	49.91928, 14.07601	Koněprusy	Koněprusy – Bítov		ano	hlavní	ano	LL	svah
19	Tímaň	49.90907, 14.04756	Tímaň	Hora Tímaň			neobsazený	ne	R	rovina
20	Kotýz	49.91324, 14.05230	Tímaň	Hora Tímaň		ano	vedlejší	ne	JL	svah
21	Čertáky	49.90893, 14.05736	Tímaň	Hora Tímaň		ano	dočasný	ne	LL	svah
22	Voskop	49.90835, 14.06904	Suchomasty	Suchomasty – Málkov			hlavní	ano	LL	svah
23	Tobolský vrch	49.92928, 14.09385	Tetín u Berouna	Tetín – Koda	ano	ano	hlavní	ano	LL	rovina
24	Kruhový lom	49.94472, 14.12820	Tetín u Berouna	Tetín – Koda			hlavní	ne	LL	svah
25	Staré skolký	49.93733, 14.09459	Tetín u Berouna	Tetín – Koda		ano	neobsazený	ne	LL	svah
26	Tetínské skály	49.94658, 14.12450	Tetín u Berouna	Tetín – Koda		ano	dočasný	ne	LL	svah
27	Domášov	49.93525, 14.08696	Tetín u Berouna	Tetín – Koda		ano	hlavní	ano	LL	svah
28	Herinky	49.96971, 14.10547	Beroun	Svatý Jan		ano	hlavní	ano	JL	rovina
29	Divadelko	49.94994, 14.13283	Srbsko u Karlštejna	Srbsko		ano	vedlejší	ne	LL	svah
30	Doutnác - step	49.95494, 14.15278	Srbsko u Karlštejna	Karlštejn	ano	ano	vedlejší	ne	R	svah
31	Srbsko	49.94544, 14.14679	Srbsko u Karlštejna	Srbsko			vedlejší	ne	LL	svah
32	Doutnác – les	49.95570, 14.15496	Srbsko u Karlštejna	Karlštejn		ano	hlavní	ano	LL	svah
33	Buk	49.95630, 14.15151	Srbsko u Karlštejna	Karlštejn		ano	vedlejší	ne	LL	svah
34	Boubová	49.95609, 14.14323	Srbsko u Karlštejna	Karlštejn		ano	hlavní	ano	LL	rovina
35	Liština	49.96329, 14.12061	Hostim u Berouna	Svatý Jan		ano	hlavní	ano	LL	svah
36	Šanův kout	49.95589, 14.11050	Hostim u Berouna	Svatý Jan		ano	vedlejší	ano	R	svah
37	Záhrabská	49.97067, 14.12594	Svatý Jan pod Skalou	Svatý Jan			hlavní	ano	LL	svah
38	Kříž	49.97037, 14.13994	Svatý Jan pod Skalou	Karlštejn	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
39	Třesina	49.96515, 14.13596	Svatý Jan pod Skalou	Karlštejn		ano	dočasný	ne	LL	svah
40	Alkazar	49.95505, 14.11650	Hostim u Berouna	Svatý Jan	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
41	Paseky	49.95547, 14.11025	Hostim u Berouna	Svatý Jan			vedlejší	ano	R	svah
42	Na Vrších	49.93387, 14.19950	Hlásná Třeboň	Karlštejn		ano	vedlejší	ano	LL	svah
43	Třeboňská stráž	49.93428, 14.20295	Hlásná Třeboň	Karlštejn		ano	hlavní	ano	LL	svah
44	Na Chrátech	49.89647, 14.15586	Liteň	Liteň			hlavní	ano	LL	svah
45	Zahrada	49.92753, 14.19918	Hlásná Třeboň	Mořina		ano	dočasný	ne	R	svah
46	V Liškách	49.92818, 14.21944	Hlásná Třeboň	Mořina		ano	vedlejší	ano	P	svah
47	Pod Políčkem	49.93152, 14.21121	Mořinka	Mořina		ano	vedlejší	ne	LL	svah
48	Strážka	49.93595, 14.21213	Hlásná Třeboň	Mořina		ano	hlavní	ano	R	svah
49	Políčko	49.93073, 14.22033	Mořinka	Mořina		ano	hlavní	ano	LL	svah
50	Studna	49.93564, 14.22409	Mořinka	Mořina		ano	dočasný	ne	R	rovina
51	Kanál	49.93481, 14.21885	Mořinka	Mořina		ano	neobsazený	ne	LL	svah
52	Travertinový pot.	49.94790, 14.23891	Mořinka	Mořina		ano	hlavní	ano	LL	svah*
53	Čabrak	49.93178, 14.23950	Mořinka	Mořina		ano	vedlejší	ne	LL	svah
54	Skalice	49.93048, 14.24850	Mořinka	Mořina		ano	hlavní	ano	LL	svah
55	Ježkova louka	49.94375, 14.24972	Mořinka	Mořina	ano	ano	hlavní	ano	SL	svah
56	Studený	49.95012, 14.24809	Mořinka	Mořina	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
57	Karlícké údolí	49.92721, 14.25271	Mořinka	Třebotov	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
58	V Šetuskách	49.95284, 14.19551	Mořina	Mořina		ano	hlavní	ano	R	svah
59	Dolní Roblín	49.95403, 14.23763	Mořinka	Třebotov	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
60	Výška	49.94707, 14.20177	Budňany	Mořina		ano	hlavní	ano	LL	svah
61	Skalka	49.94221, 14.16800	Budňany	Karlštejn	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
62	Plešivec u Karlšt.	49.93443, 14.18833	Budňany	Karlštejn		ano	vedlejší	ano	LL	svah
63	Dračí skály	49.94419, 14.18634	Budňany	Karlštejn	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
64	Dřínová hora	49.94622, 14.16261	Budňany	Karlštejn	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
65	Velký Přírodčák	49.95574, 14.16915	Budňany	Karlštejn		ano	hlavní	ano	P	rovina
66	V Hlubokém	49.94090, 14.18055	Budňany	Karlštejn		ano	hlavní	ano	P	svah
67	Rudolfka	49.93709, 14.17302	Budňany	Srbsko		ano	vedlejší	ne	LL	svah
68	Krabina	49.93371, 14.19541	Budňany	Karlštejn		ano	hlavní	ano	LL	svah

Č.	Název hradu	Poloha (WGS84) [°]	Katastrální území	Honitba	Soupis 1980–1990	Soupis 2000–2002	Kategorie hradu (2019)	Obsazení 2020–2021	Biotop	Reliéf
69	U Habětínu	49.95711, 14.18025	Budňany	Mořina			hlavní	ano	R	svah
70	Rešna	49.95373, 14.17251	Budňany	Karlštejn		ano	dočasný	ne	LL	rovina
71	Mokrý vrch	49.95655, 14.1706	Budňany	Karlštejn		ano	neobsazený	ne	LL	rovina
72	Velká hora	49.95154, 14.15837	Budňany	Karlštejn	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
73	Prostřední hora	49.93673, 14.17034	Budňany	Srbsko		ano	hlavní	ano	LL	svah
74	Vinice	49.93604, 14.16392	Budňany	Srbsko		ano	vedlejší	ne	LL	svah
75	Na Ladech	49.99679, 14.30164	Ořech	Kosoř			vedlejší	ne	LL	svah
76	Kamenný vršek	49.96751, 14.19409	Kozolupy	Kozolupy I.			hlavní	ano	R	svah
77	Mužikovo pole	49.96037, 14.16001	Bubovice	Karlštejn		ano	hlavní	ano	LL	svah
78	Čeřinka	49.96677, 14.17434	Kozolupy	Kozolupy I.		ano	hlavní	ano	LL	rovina
79	Nový Čížovec	49.96996, 14.22429	Trněný Újezd	Mořina			hlavní	ne	JL	svah
80	Tůmův mlýn	49.96406, 14.26912	Roblín	Třebotov		ano	neobsazený	ne	LL	svah
81	Dlážděná	49.95637, 14.26525	Roblín	Třebotov	ano	ano	hlavní	ano	JL	svah
82	Đolí	49.96002, 14.28601	Roblín	Třebotov	ano	ano	vedlejší	ano	SL	svah
83	Na Skalkách	49.97041, 14.25638	Roblín	Roblín – Třebotov			neobsazený	ne	JL	svah
84	Pelyňková	49.94821, 14.25881	Karlík	Dobřichovice – pole	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
85	V Pecích	49.95309, 14.26910	Vonoklasy	Třebotov			dočasný	ne	R	svah
86	Pod lomem	49.95159, 14.27019	Vonoklasy	Třebotov			vedlejší	ne	R	svah
87	Kluček	49.94455, 14.29243	Černošice	Dobřichovice – pole			hlavní	ano	LL	svah
88	Babka	49.96690, 14.31912	Černošice	Třebotov		ano	hlavní	ano	P	svah
89	Kulivá hora	49.96404, 14.29106	Třebotov	Třebotov	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
90	Solopisky	49.96151, 14.29793	Třebotov	Třebotov	ano	ano	vedlejší	ano	LL	svah
91	Škrábek	49.99035, 14.28160	Choteč u Prahy	Studánka		ano	vedlejší	ano	LL	svah
92	Za Kostelem	49.97947, 14.27469	Choteč u Prahy	Roblín – Třebotov		ano	hlavní	ano	LL	svah
93	Mezi skalami	49.99513, 14.30707	Kosoř	Kosoř	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
94	Komanická rokle	50.00078, 14.29725	Zadní Kopanina	Kosoř		ano	hlavní	ano	LL	svah
95	Radotínské údolí	50.00156, 14.31777	Zadní Kopanina	Kosoř		ano	hlavní	ano	LL	svah
96	Klapice	49.98493, 14.34091	Radotín	Kosoř	ano	ano	hlavní	ano	LL	svah
97	V Libí	49.92942, 14.23943	Mořina	Mořina		ano	hlavní	ano	R	svah
98	Vysoká stráž	49.96451, 14.15388	Bubovice	Kozolupy I.			hlavní	ano	LL	rovina
99	Branžova	49.98258, 14.16489	Loděnice u Berouna	Kozolupy I.			vedlejší	ano	R	svah
100	Ratinka	49.94555, 14.07166	Tetín u Berouna	Tetín – Jarov			hlavní	ano	LL	svah
101	U ovčína	49.96137, 14.09118	Beroun	Svatý Jan			hlavní	ano	LL	svah
102	Pod Mramorem	49.89668, 14.11195	Vinařice u Suchomast	Vinařice			vedlejší	ano	R	svah
103	Hůlkův lom	49.98596, 14.33899	Radotín	Kosoř			vedlejší	ne	LL	svah
104	Lochkovský profil	50.00006, 14.34012	Radotín	Kosoř			vedlejší	ne	LL	svah
105	Dlouhý les	49.90225, 14.10861	Měňany	Vinařice			hlavní	ano	LL	svah
106	Bílá skála	49.94395, 14.14153	Srbsko u Karlštejna	Srbsko			vedlejší	ne	R	svah
107	Pláně	49.95277, 14.14442	Srbsko u Karlštejna	Karlštejn			vedlejší	ano	LL	svah
108	Přední Strážště	49.91531, 14.12800	Korno	Strážště Korno			vedlejší	ano	LL	svah
109	Telín	49.88413, 14.09522	Všeradice	Vinařice			dočasný	ne	LL	svah
110	Královská stud.	49.94578, 14.16026	Budňany	Karlštejn			dočasný	ano	LL	svah
111	Lom u Kozolup	49.96027, 14.19009	Kozolupy	Kozolupy I.			dočasný	ne	LL	rovina
112	Zobák	49.94686, 14.21333	Mořina	Mořina			dočasný	ne	LL	svah
113	U lip	49.94310, 14.21029	Mořina	Mořina			vedlejší	ne	LL	svah
114	Přední Kobyla	49.91143, 14.07570	Suchomasty	Suchomasty – Málkov			dočasný	ne	LL	svah
115	Na Voskopě	49.90532, 14.06976	Suchomasty	Suchomasty – Málkov			dočasný	ne	LL	svah
116	Pod habřím	49.91445, 14.04375	Tmaň	Hora Tmaň			vedlejší	ne	LL	svah
117	Březná	49.99417, 14.22422	Tachlovice	Tachlovice			vedlejší	ano	JL	rovina
118	Nad Hadem	49.97454, 14.12835	Svatý Jan pod Skalou	Svatý Jan			vedlejší	ne	LL	svah
119	Paraple	49.97210, 14.14138	Svatý Jan pod Skalou	Karlštejn			vedlejší	ano	LL	svah
120	Sedlec	49.97623, 14.14190	Svatý Jan pod Skalou	Karlštejn			hlavní	ano	LL	svah
121	Damil	49.94881, 14.08661	Tetín u Berouna	Tetín – Jarov			hlavní	ano	SL	svah
122	Baková	50.00048, 14.27939	Zbuzany	Studánka			neobsazený	ne	R	rovina
123	Ohrádka	49.98540, 14.27262	Choteč u Prahy	Studánka			dočasný	ne	SL	svah
124	Slavičí údolí	49.99675, 14.36107	Lochkov	Kosoř			hlavní	ano	LL	svah
125	Hačka	50.00182, 14.18910	Nučice u Rudné	Vysoký Újezd - Mezouň			hlavní	ano	LL	svah
126	Kněž h. u Lod.	49.99223, 14.14699	Loděnice u Berouna	Vráž			neobsazený	ne	LL	svah
127	Bílý Kámen	49.89809, 14.20014	Svinaře	Svinaře			neobsazený	ne	LL	svah
128	Na Lomcích	49.90457, 14.19566	Svinaře	Svinaře			vedlejší	ano	LL	svah
129	Králův Dvůr	49.93339, 14.04329	Králův Dvůr	Háje Králův Dvůr			vedlejší	ano	LL	svah
130	Pod Lipinou	49.92457, 14.04819	Bitov u Koněprus	Koněprusy – Bitov			neobsazený	ne	LL	svah
131	Nad nádrží	49.93411, 14.04949	Králův Dvůr	Háje Králův Dvůr			hlavní	ano	LL	svah
132	Housina	49.86838, 14.08477	Všeradice	Housina Neumětely			neobsazený	ano	LL	svah
133	V Panuškách	49.90561, 14.21347	Řevnice	Řevnice			hlavní	ano	LL	svah
134	Lejškov	49.89911, 14.02577	Lounín	Hora Tmaň			hlavní	ano	LL	svah
135	Popovice	49.92989, 14.02833	Popovice u Králova Dvora	Háje Králův Dvůr			vedlejší	ano	LL	svah
136	Pod Lejškovem	49.89561, 14.01413	Málkov u Suchomast	Suchomasty - Málkov			vedlejší	ne	LL	svah
137	Horka	50.02596, 14.25496	Jinočany	Tachlovice			neobsazený	ne	LL	svah
138	Podmramoří	49.90318, 14.13083	Liteň	Liteň			dočasný	ne	LL	svah
139	Zadní Škrábek	49.99704, 14.28157	Choteč u Prahy	Studánka			vedlejší	ano	LL	svah
140	V Pískách	50.00029, 14.24217	Tachlovice	Tachlovice			dočasný	ne	LL	svah

V posledních několika desítkách let vzniklo množství vědeckých prací zabývajících se složením potravy jezevce lesního (22 vědeckých studií shrnuto v práci MATYÁŠTÍKA, BIČÍKA a ŘEHÁKA (2000). Z výsledků těchto prací vyplývá, že u této všežravé šelmy tvoří největší podíl potravy ovoce (24 %), různé druhy žížal, červů a měkkýšů (22 %). Méně zastoupeny jsou různé druhy ptáků a savců (17 %); u ptáků se jedná většinou o druhy hnízdící na zemi, ze savců převažují různé druhy hlodavců a hmyzožravců. Obvyklou složkou potravy jsou i mršiny. Významné zastoupení v potravě má rovněž hmyz (15 %) a pěstované obiloviny (13 %). Menší zastoupení v potravě mají obojživelníci (7 %) a plazi (2 %). Složení potravy se mění v závislosti na období a lokalitě (MATYÁŠTÍK, BIČÍK a ŘEHÁK 2000).

Výzkum složení potravy jezevce lesního prokázal nepravdivost tvrzení o jeho škodlivosti z mysliveckého hlediska. Podle zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb., v platném znění, nepatří jezevec lesní mezi zvláště chráněné druhy živočichů. Podle zákona o myslivosti č. 449/2001 Sb., v platném znění, je jezevec lesní řazen mezi druhy zvěře, které lze obhospodařovat lovem. Podle vyhlášky č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu, v platném znění, je doba lovu tohoto druhu stanovena od 1. září do 30. listopadu, s výjimkou oblastí chovu tetřeva hlušce, tetřívka obecného, jeřábka lesního a koroptve polní, kde lze lovit jezevce lesního celoročně.

2. Mapování jezevce lesního (*Meles meles*) na území CHKO Český kras a v jeho bezprostředním okolí

První neucelený soupis jezevčích hradů pro chráněnou krajinnou oblast (CHKO) Český kras vznikl v letech 1980–1990, a to zejména díky iniciativě dobrovolného strážce přírody, akademického malíře Dalibora Němce (archiv Správy CHKO Český kras, nepublikováno). Němec zmapoval velké množství jezevčích hradů ve zvláště chráněných územích v centrální části CHKO Český kras, konkrétně v NPR Karlštejn, PR Karlické údolí a PR Kulivá hora. Tento soupis obsahoval celkem 19 jezevčích hradů. Na výše uvedený soupis bylo navázáno v letech 2000–2002 (archiv Správy CHKO Český kras; nepublikováno), kdy byly známé jezevčí hrady zkontrolovány a pomocí dotazníků zaslaných místně příslušným mysliveckým spolkům a terénního mapování byly zjišťovány nové jezevčí hrady, popř. nory. Soupis obsahoval 79 jezevčích hradů (většina byla využívána). Bohužel průzkum obsahoval pouze jezevčí hrady nacházející se v CHKO Český kras a v jeho blízkém okolí. Vzdálenější, i když v té době již známé jezevčí hrady tento soupis neobsahoval. Poslední nejobsáhlejší soupis vznikl mezi lety 2017–2019 také v CHKO Český kras a blízkém okolí. V tomto období Správa CHKO Český kras sjednotila metodiku mapování jezevčích hradů podle publikace MATYÁŠTÍK, BIČÍK a ŘEHÁK (2000). Jezevčí hrady byly rozděleny do čtyř kategorií – hradů hlavní, vedlejších, dočasných a neobsazených (opuštěných). Za hlavní hrad je považován komplex nor s více než 3 vsuky, ke kterým vedou zřetelně vyšlapané stezky. Většinou se hlavní hrad nachází ve středu teritoria a je obýván jednou velkou sociální skupinou. V hlavním hradu dochází k rozmnožování a k výchově mláďat. Vedlejší hrad je komplex až 4 nor a je obýván celoročně, ale na rozdíl od hlavního hradu zde nedochází k rozmnožování a k výchově mláďat. Dočasný hrad mívá zpravidla 1 používaný vsuk, výjimečně 2 vsuky, a je používán pouze v určitém období, většinou jedním mladým jedincem, který si po osamostatnění hledá své teritorium. Posledním typem je neobsazený (opuštěný) hrad. Jedná se o hrad, který minimálně jeden celý rok nebyl jezevci využíván. V posledních letech se v CHKO Český kras v této kategorii ocitly i hrad, které dříve byly hodnoceny jako dočasné, vedlejší, ale i jako hlavní. Hlavní metodou k odlišení

Obr. 1. Stopy jezevce lesního (*Meles meles*) ve sněhu (šířka stopy 7 cm). Foto J. Veselý.

Fig. 1. Footprints of a European badger (*Meles meles*) in the snow (footprint width 7 centimeters). Photo by J. Veselý.

Obr. 2. Používaná nora hlavního hradu s ušlapanou cestičkou jezevce lesního (*Meles meles*) na lokalitě Dračí skály u Karlštejna. Foto J. Veselý.

Fig. 2. A used burrow of the main castle with a trampled path of a European badger (*Meles meles*) at the site of Dračí skály/Dragon rocks near Karlštejn. Photo by J. Veselý.

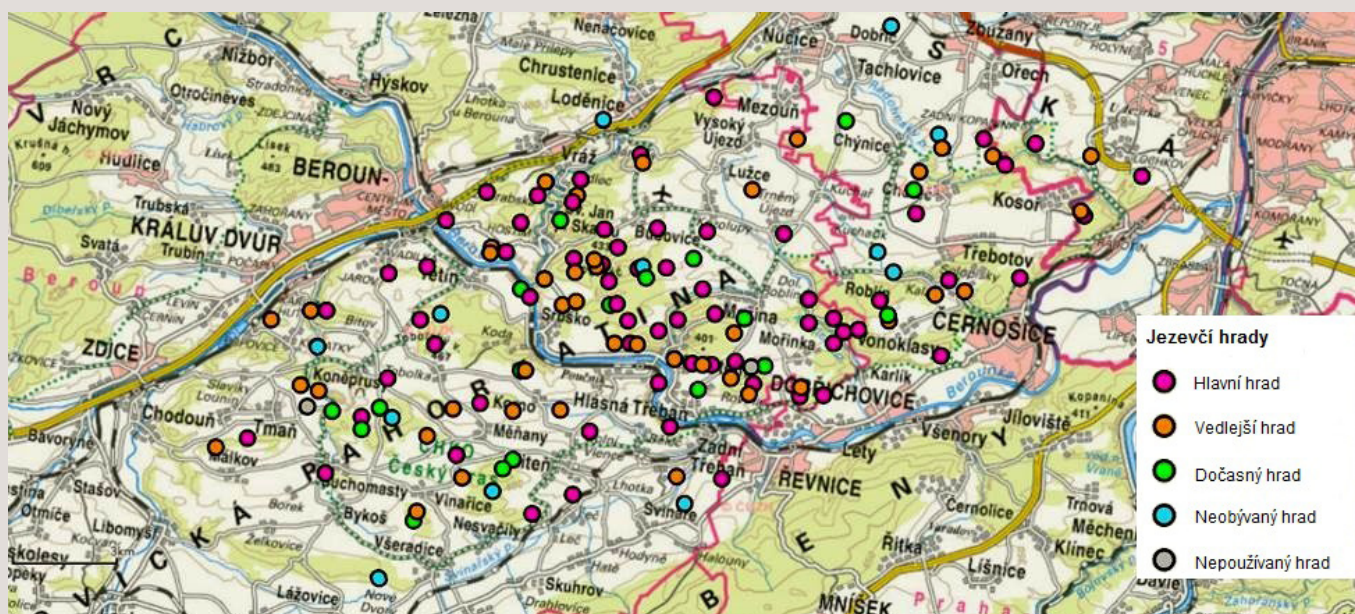
nor jezevců od nor lišek jsou stopy, tvar vsuky, u nor lišek zbytky potravy a trus. Veškerá zjištěná data byla zanesena do projektu „Mapování hradů jezevce lesního (*Meles meles*) v CHKO Český kras“ (obr. 4; tab. 1).

Z výsledku posledního mapování jezevčích hradů (obr. 4; tab. 1), které proběhlo v letech 2017–2019, vyplývá, že ve srovnání s minulými průzkumy z let 1980–1990 a 2000–2002 došlo k úbytku hradů jezevců, a to ze všech čtyř kategorií – hradů hlavní, vedlejších,

Obr. 3. Hlavní hrad jezevce lesního (*Meles meles*) s typickými cestičkami a valy na lokalitě Dlouhý les u Měňan. Foto J. Veselý.

Fig. 3. The main castle of a European badger (*Meles meles*) with typical paths and ramparts at the site of Dlouhý les/Long forest near Meňany. Photo by J. Veselý.

Obr. 4. Mapa rozmístění hradů jezevce lesního (*Meles meles*) na území CHKO Český kras a v jeho blízkém okolí v letech 2017–2019.

Fig. 4. A map showing the distribution of castles of a European badger (*Meles meles*) in the territory of the Bohemian Karst Protected Landscape Area and in its vicinity in years 2017–2019.

dočasné a neobsazené (opuštěné). Nejčastěji obývaným biotopem byly listnaté lesy. Na sledovaném území se v letech 2017–2019 nacházelo minimálně 140 jezevčích hradů (tab. 1), z toho 66 hlavních, 42 vedlejších, 18 dočasných a 14 neobsazených (opuštěných) hradů. Z ochrannářského hlediska je velmi zajímavý údaj o rozmístění jezevčích hradů v maloplošných chráněných územích. Ze 140 nalezených jezevčích hradů se v maloplošných chráněných územích nachází 57 jezevčích hradů, což je 40,7 % všech jezevčích hradů ve sledované oblasti. Mezi nejrozsáhlejší jezevčí hrady s velkým množstvím propojených nor patří komplexy v PR Kulivá hora nad osadou Solopisky s více než 31 používanými vsuky. Druhým rozsáhlým komplexem je jezevčí hrad na Dračích skalách v NPR Karlštejn s více než 20 používanými vsuky. Oba výše uvedené komplexy již byly uvedeny v prvním neuceleném soupisu jezevčích hradů od Dalibora Němce. Tyto a další rozsáhlejší hrady často využívají i jiné větší druhy savců. V CHKO Český kras se jedná především o lišku obecnou (*Vulpes vulpes*) a invazního psíka mývalovitého (*Nyctereutes procyonoides*).

3. Závěr

V letech 2017–2019 nastal silný pokles populačních stavů jezevce lesního v oblasti Českého krasu. Z mnohých dlouhodobě využívaných velkých hradů jezevci zcela vymizeli a v dalších došlo ke snížení počtu jedinců obývajících nory. Jednou z hlavních příčin tohoto jevu je zvyšující se automobilový provoz, kdy každoročně dochází v blízkosti hradů ke střetům jezevců s projíždějícími auty. Často dochází k usmrcení jedinců přímo při střetu, v některých případech dochází ke zranění jedinců, z nichž většina na následky zranění uhynie. Kosterní zbytky, především lebky, naznačují, že velká část jedinců umírá v noře, možným důvodem mohou být různé nemoci, případně stáří. Jak velký je podíl takto uhynulých jedinců, zatím není přesně známo. V minulosti docházelo v Českém krasu také k plynování nor, pravděpodobně k němu dochází v ojedinělých případech i v dnešní době (např. v roce 2018 liščí nora v pískovně Běleč – nepublikovaná data). I toto může být důvodem úbytku jezevců v letech 2017–2019.

Literatura

- BERNARDY J., ČERVENÝ Č. (2013): *Vzteklina včera a dnes. Komora veterinárních lékařů České republiky*. – Dostupné z: <https://www.vetkom.cz/vzteklina-vcera-a-dnes/>
- FRÁNEK J. (2006): *Faunistická analýza vybraných druhů savců Moravského krasu*. – Diplomová práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Ústav botaniky a zoologie: 1–66. Brno. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/i0be4/Diplomka.pdf>
- HANZÁK K. (1970): *Naši savci*. – Albatros: 1–347. Praha. Jezevec lesní – str. 284.
- IUCN (2021): *The IUCN Red List of Threatened Species*. – Dostupné z: <https://www.iucnredlist.org/species/29673/45203002>
- JENÍK J., SOUKUPOVÁ L., OSBORNÁ-KUČEROVÁ J. (1989). Ruderální biotop po jezevcích ve svahové stepi na Doutnáči (Český kras). – *Bohemia centralis*, 18: 143–159. Praha.
- MATVÁŠTÍK T., BIČÍK V., ŘEHÁK L. (2000): *Jezevec lesní – jeho biologie a význam v ekosystému*. – Venator: 1–191. Praha. ISBN 80-902849-1-4
- PELIKÁN J., GAISLER J., RÖDL P. (1979): *Naši savci*. – Academia: 1–164. Praha. Jezevec lesní – str. 83.
- PROCHÁZKA M. (2021): *Jezevec lesní: Skrývající se pán podzemních hradů*. – 100+1 Zahraniční zajímavost. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/jezevec-lesni-skrývající-se-pan-podzemních-hradu>
- REICHHOLF J. (1996): *Savci*. – Knižní klub, Ikra: 1–287. Praha. ISBN 80-85944-37-5. Jezevec lesní str. 146–149.
- Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. In: Sbíрка zákonů České republiky. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf/d79c09c54250df0dc1256e8900296e32/58170589e7dc0591c125654b004e91c1?OpenDocument>
- Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti. In: Sbíрка zákonů České republiky. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/tematicky-prehled/Legislativa-MZe_uplna-zneni_zakon-2001-449-viceoblasti.html
- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu. In: Sbíрка zákonů České republiky. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/tematicky-prehled/Legislativa-MZe_uplna-zneni_Vyhlaska-2002-245-myslivost.html